

Uhelná

Kraj: Olomoucký

Správní obvod: Jeseník

Nadmořská výška: 310 m n. m.

Počet obyvatel: 487

Adresa URL: www.uheln.cz

Okres: Jeseník

GPS souřadnice: 50.364943N, 17.027294E

První pís. zmínka: 1372 (652 let)

PSČ: 790 70

Historie obce Uhelná

Český název Uhelná nese obec teprve od roku 1948 a má připomínat dnes již opět neexistující těžbu hnědého uhlí či lignitu v katastru. Původní název zněl Serksdorf, což byl jen počestěný tvar německého Sorgsdorfu. Sídlištní a správní struktura Uhelny byla mimořádně složitá, protože zahrnuje několik katastrálních obcí a osad. Serksdorf vznikl asi ve druhé polovině 13. století. Patřil k Javorníku, resp. k Jánskému Vrchu, ale zprávy v tomto směru jsou značně skoupé. Bylo zde fojtství s dvorem. Dolní Fořt vznikl u dvorce, který snad tvořil součást Serksdorfu již při vysazení této vsi. Část pozemků tohoto dvorce byla roku 1557 rozdělena mezi osadníky, domkáře, kteří byli označováni podle majitele jako Priebnerovi lidé. Jinak tomu bylo s Horním Fořtem, který vznikl hodně později po vykloučení části lesa kolem Javorníku. Tento les koupil vratislavský biskup a získaný majetek využil mj. k založení osady v Horním Fořtu, kolem které vznikalo postupně další osídlení; roku 1569 část nových pozemků získali také mlatci-zahradníci a ti založili další osadu u Dolního Fořtu. Zámecký hejtman z Jánského Vrchu Timling vystavěl roku 1669 v Horním Fořtu dvůr a dalším rozšířením v následujících letech dosáhl povýšení statku na rytířské fojtství. Osada Zastávka vznikla na území, o němž se dohadovali páni z Vlčic s biskupstvím, a proto se do vyřešení sporu nesmělo toto místo využívat. Jakmile pozemky získali biskupové k Jánskému Vrchu, obsadili je roku 1735 osadníky, kteří se však věnovali spíše námezdní práci a předení. U Serksdorfu bylo roku 1722 uvedeno v daňovém seznamu jenom 12 sedláků a rytířský statek zdejšího fojtství s osmi zahradníky. Nadace umožnila v roce 1801 ustavit ve vsi samostatnou faru a postavit kostel sv. Kateřiny, následovalo pak i zřízení školy. V první polovině 19. století se několik zdejších lidí zabývalo hrnčířstvím. Serksdorfské panství provozovalo palírnu a potašovnu. Po roce 1848 připadly všechny lokality k soudnímu okresu Javorník a k hejtmanství ve Frývaldově. Většina obyvatel se i nadále věnovala zemědělství, ale postupně zde vznikaly i některé průmyslové závody. U serksdorfského fojtství to byla především těžba hrnčířské a cihlářské hlíny i s cihelnou, v dole Bedřich těžba lignitu. V Horním Fořtu byla postavena roku 1855 huť na zpracování arzénové rudy z dolu u Javorníku, ale ta měla jen krátké trvání, stejně jako na ni navazující stoupa na kostní moučku a nakonec výroba umělých hnojiv. Po roce 1913 byl vybudován v Horním Fořtu komplex pily a lihovaru se sušárnou brambor. Za první republiky sdílel Serksdorf se všemi osadami stejné osudy jako ostatní téměř bez výjimky německé obce na Javornicku, a to včetně politické orientace napřed zejména na křesťanskosociální, nakonec pak na Henleinovu Sudetoněmeckou stranu. První pozemkové reformě zdejší fojtské statky nepodléhaly. Po druhé světové válce a po odsunu německého obyvatelstva se vedle zemědělství podařilo udržet aspoň určitou dobu i průmyslové závody. Povrchový lignitový důl Pelnář skončil těžbu v roce 1957, byl zatopen a přeměněn na dnešní

rybník. Cihelna zanikla. Lihovar se soustředil po roce 1961 na sušení brambor. Zůstala pila. Bývalé fojtské statky převzal již v roce 1949 Státní statek v Javorníku, který se nakonec stal jediným zemědělským závodem v celé obci.

